

Станка БОНОВА, Виргиния МИРОСЛАВСКА

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, България,
wm.gorna.oriachowica@gmail.com

РОДНИНСКАТА ТЕРМИНОЛОГИЯ В РЕЧЕВИЯ ЕТИКЕТ НА БЪЛГАРСКИЯ И НА ПОЛСКИЯ ЕЗИК

Stanka BONOVA, Wirginia MIROŚLAWSKA

“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo, Bulgaria
wm.gorna.oriachowica@gmail.com

THE KINSHIP TERMINOLOGY IN THE BULGARIAN AND POLISH SPEECH ETIQUETTE

The article analyzes some Bulgarian and Polish kinship names from the point of view of the speech etiquette characteristic of the family environment. The authors examine the most common kinship terms and their functioning as forms of address. The analysis takes into consideration the specificity of the family speech etiquette and the sociological factors that influence the choice of a certain form of address. There are some similarities between these two languages that are a result most of all of their common Slavic origin, but there are some typical differences too. These differences are connected with more distinct tendency to showing respect to the elders, which is presented in the special forms of appeal to older brother or sister in Bulgarian culture and also connected with the characteristic of the Polish culture tendency for showing close relations by the use of diminutives that can be found in the Polish kinship terminology.

Ключови думи: речев етикет, роднинска терминология, полски език, български език, адресативни форми

Keywords: speech etiquette, kinship terminology, Polish language, Bulgarian language, forms of address

Начинът, по който се назовават членовете на дадена семейна общност, винаги е бил обект на интерес – както на естествено любопитство от страна на други семейни / родови общности, така и на изследователски търсения в различни области на науката като етнология, културология, социолингвистика, лексикография, диалектология, етимология. Във връзка с лексиката, номинираща отделните членове на семейството в отношенията им с други членове на роднинската общност, в българското езикознание се използват термините семейно-родова лексика (Холиолчев, Младенов, Радева 2012), роднинска терминология (Цонева 2014), роднински наименования/названия (Георгиева, Московска, Радева 1969) или наименования на роднински връзки (използваното от Съюза на преводачите в България). Роднинска терминология в България

вишестоящ, към когото се обръщаме с някаква молба. В съвременната си употреба придобива оттенък на ирония и негативна оценка:

Осанна, бащице! в негативен коментар към електронното издание на вестник „Дума“ от 5 май 2017, бр. 87 (<http://www.duma.bg/node/145240>) или *С референдума народът казал на Слави: Поведи ни, бащице!* в негативен коментар (<http://www.faktor.bg>).

В полския език формата *ojczulek* е хипокористична емоционално натоварена форма, използвана понякога шеговито. USJP я квалифицира като разговорна, но в останалите речници на полския език не ѝ се приписва такава характеристика. Освен за назоваване на баща от страна на децата му, тя може да се използва и като галена форма за назоваване на съпруг или изобщо по възрастен мъж: *Wejźcie, ojczulku, do środka, bo strasznie zimno* (USJP: *ojczulek*).

Полските и българските речници отбелязват модните някога френски форми *papa* (и умалителните *papcio, papuś*) и *papa*, които днес са почти забравени и в двете, представяни тук култури.

1.2. майка – *matka*

Българските хипокористични форми: *мамо, мама, маминка, майче, мамче, мамеце* и изключително многобройните полски: *tatusia, tatusia, tatusia, tatusia, tatusia, tatusia* през последните десетилетия почти изцяло са изместили и в двата езика основните форми. Използвани активно като обръщения към майката докъм средата на осемдесетте години на миналия век, днес те функционират преди всичко като възклицания, за изразяване на учудване, недоумение, възмущение. В тази си функция обикновено се съчетават с друга дума, подсилваща изразяваната емоция – *леле майко, майко мила* за български език, *matko kochana* за полски език. Един от факторите, предизвикали налагането на умалителни форми във функцията на обръщения към родители е промяната на семейния модел, в който строгите патриархални отношения се заменени с по-свободни и по-емоционални връзки на близост.

2. деца – *dzieci*

2.1. син – *syn*

В българския език, за разлика от полския, формата *сине* не функционира като обръщение към рожба от мъжки пол, освен в съчетания от типа *сине майчин*, използвани при изразяване на силно неодобрение, недоволство, закана. В полския език хипокористичните форми: *synek, syneczek, synuś, synulek* са често използвани галювни названия. Формата *synalek* обаче функционира със значение ‘недобър син, син, който има лошо поведение, разглезен син’ (USJP 2003), аналогично на *synal*, която има същото значение, но за разлика от първата форма е остаряла и не е включена в по-новите речници, като *Uniwersalny słownik języka polskiego* (USJP 2003).

В българския език формата *синко* има силно ограничена употреба – като част от речта на по-старото поколение, най-вече в югозападните български говори, където се използва паралелно със *сине* като обръщение към деца и

от двата пола и то независимо от вида на роднинските връзки с тях или дори липсата на такива.

Формата *синче* има конотации, аналогични на полското *synalek*, с тази разлика, че почти няма самостоятелна употреба, а функционира основно като част от устойчивото съчетание *мамино синче* означаващо ‘разглежено дете’.

2.2. *дъщеря – córka*

Паралелно с *дъщеря* българският език притежава и диалектната и остаряла форма *щерка*, която в съвременната култура е позната от текстовете на народни песни. В български език хипокористичните форми, образувани от *син* и *дъщеря* имат изключително скромен състав сравнение с полските. Тълковните речници посочват основно *синко* и *дъщеричка*, докато в полския език активно функционират *córcia*, *córunia*, *córeńka*, *córeczka*, *córuchna*, *córusia*. Изразът *córka* отдавна е загубил своя деминутивен характер, като произведен от формата *córa*, отбелязана в най-новите речници на полския език като книжовна лексикална единица, функционираща основно в състава на фразеологични конструкции.

Любопитен факт е, че не съществуват негативно натоварени деривати от *дъщеря/córka*, както би могло да се очаква по аналогия със *синче/synalek*, макар мотивът за разглезената дъщеря да е добре познат във фолклорните текстове и на двете култури.

3. доведени родители – *przybrani rodzice*

3.1. *пастрок – ojczym*

И в двата езика посочените форми служат за назоваване на втори съпруг на жена по отношение на нейното дете.

3.2. *мащеха – macocha*

Форми за назоваване на жена по отношение на децата на мъж, за когото тя е втора съпруга; нерождена майка.

Посочените по-горе названия на несъщински родители никога не са функционирали като обръщения. Използването има като такива е в разрез с речевия етикет на семейната среда. В съвременния език съответните форми функционират изключително рядко и са слабо известни на най-младите поколения носители на езика, за които стереотипът за лошата мащеха е познат основно благодарение на стари приказни текстове и друг тип художествени произведения. В съвременните езици и на двете култури *мащеха – macocha* имат основно метафорична употреба.

4. деца на втори съпруг, съпруга – *dzieci drugiego męża, żony*

4.1. *доведен син – pasierb*

4.2. *доведена дъщеря – pasierbica*

Формата *доведен* се използва за назоваване на ‘дете, син, дъщеря – който от предишен брак на жена, встъпила в нов брак, обикновено по отношение на новия ѝ мъж’ (БАН: *доведен*).

4.3. *заварен син – pasierb*

4.4. *заварена дъщеря – pasierbica*

Формата *заварен* се използва по отношение на ‘дете, син, дъщеря – който е от предишния брак на мъж по отношение на неговата нова жена’ (БАН: *заварен*).

Тази речникова дефиниция отразява съвременното значение само частично. Действително *заварен* има значение ‘дете, син, дъщеря – който от предишен брак на жена, встъпила в нов брак, обикновено по отношение на новия ѝ мъж’ и до един неотдавнашен етап от развоя на езика (до около осемдесетте години на миналия век, без да може да бъде датирано точно) се ограничава до това значение, обусловено от екстралингвистични фактори, свързани с патриархалните разбирания, според които след сключване на брак обикновено жената е тази, която се премества в жилището на мъжа, където евентуално заварва децата от предишния му брак, но в настоящия момент *заварен* се използва за назоваване както на дете от предишен брак на мъж по отношение на неговата жена, така и за дете от предишен брак на жена по отношение на нейния втори съпруг, ако съпругът е този, който се е преместил след брака. Нещо повече – наблюдава се тенденция *доведен* да се наложи като единствена форма за назоваване на деца от предишни бракове по отношение на новите им родители и да измести изцяло формата *заварен*. Все още обаче функционират и двете форми, често използвани като взаимно заменими, което затруднява изучаващите български език и рефлектира върху процесите на установяване на еквиваленти при превод.

В полския език не съществува диференциране на названията на деца от втори бракове във връзка с това дали са доведени или заварени, а са отразени само релациите между родителя и детето.

pasierb ‘син на съпруга или съпругата от предишен брак’ (USJP)

pasierbica ‘дъщеря на съпруга или съпругата от предишен брак’ (USJP)

5. братя и сестри – *rodzeństwo*

5.1. *брат – brat*

5.2. *бате – brat*

5.3. *сестра – siostra*

5.4. *кака – siostra*

За назоваване на братята и сестрите и двата езика имат едни и същи общославянски лексеми: *брат, сестра – brat, siostra* и не много на брой хипокористични форми: *братче, братченце, батеи, братле, братленце, сестричка, сестриче – braciszek, siostrzyczka, siostrunia*. Българската лексика е по-богата от полската с функционирането на специални изрази за означаване на по-възрастни братя и сестри: *бате* и *батко* със значение ‘по-голям брат’ и *кака* с умалително *какичка* със значение ‘по-голяма сестра’. В съвременния език и особено в жаргона съответните форми функционират с множество значения, различни от посоченото тук като основно, но те не са част от

семејния речев етикет. Те все по-рядко функционираат и во основно си значење, изместени активно од личните имена на соодветните по-возрастни браќа и сестри, исползувани во функцијата на адресатив од страна на по-младите. Карактерна за последните десетилетја е замяната на формите *батко* и *како* со конструкциите *брат ми / сестра ми*, функционирачки како обршенија към по-возрастен брат или сестра, но исползувани също и по отношение на по-малък брат / сестра. Този модел се наблюдава и при обршенија към баща – *баща ми* и по рядко към майка – *майка ми*, на пример: *Баща ми, ще ходим ли днес да сменяме гумите?*.

Во полскиот јазик релациите меѓу браќа и сестри винаги се симетрични, независимо од разликата во возрастта, те се обршат един към друг пред сè по име и формите *brat, siostra* многу рядко се исползуваат во адресативна функција при комуникација меѓу браќа и сестри. Во българскиот јазик релациите меѓу браќата и сестрите не се симетрични и нормите на речевиот етикет изискваат по-младите браќа и сестри да се обршат към по-големите со формите *bate* и *кака*. Формите се исползуваат и за назовавање на братовчеди и други далечни роднини, како по този начин се изразува близост и уважение од страна на адресанта. Тези форми се широко употребявани, но както стана дума – през последните десетилетја се наблюдава отчетлива тенденција те да бъдат изместени од лични имена во функцијата на обршенија или од формите *брат ми, сестра ми*. Во врска со употребата на формите *bate* и *кака* Кирил Цанков отбелязва:

„*Батко (bate, батенце)* и *како (какичко)* се специфични за българите обршенија, предназначени за по-големите браќа и сестри. За съжаление во някои семејства те не се исползуваат. Може би някои ги смятаат за „селски“, може би други мислат, че след като во јазички англиски, руски, немски липсваат подобни форми, не би требвало да ги употребяваме и ние.“ (Цанков 1988: 39)

Трудно е да се приеме како објаснение влијанието на споменатите чужди јазички, тјќи како през 80-те години на миналиот век това влијание е незначително за семејната средина на българина, причините се коренят веројатно по-скоро во промена на семејниот модел, којто все повеќе се гради во врвху отношения на равенство, но независимо од причините, споменатите форми ставаат все по-редки во семејната комуникација. Специални форми на обршенија към по-возрастни брат или сестра има също во унгарски, србски и турски јазик.

6. природени браќа и сестри – *rodzeństwo przyrodnie*

6.1. природен брат – *przyrodni brat*

6.2. природена сестра – *przyrodnia siostra*

По този начин се назоваваат браќа и сестри, којто имаат поне един общ родител. Формите не функционираат како обршенија нито во современиот български, нито во современиот полски јазик и се наблюдава тенденција да бъдат изместени од *неистински брат/сестра*, макар и не во функција на адресативни форми.

7. доведени/заварени братя и сестри – *rodzeństwo przybrane*

7.1. доведен брат, заварен брат – *przybrany brat*

7.2. доведена сестра, заварена сестра – *przybrana siostra*

Функциониращата в полски език форма *przybrany* има значение ‘признат, придобит, приет като собствен’. Характерна е за високия стил и може да се отнася за всекиго от семейството, станал част от него в резултат от сключване на втори брак: *przybrane dzieci, przybrani rodzice, przybrany ojciec, przybrana matka, przybrany syn, przybrana córka* (USJP).

В български език формите *доведен брат, сестра* се използват по отношение на братя и сестри, които имат само един общ родител, като в съвременния език не функционира съдържащата се в по-стари текстове форма *заварен брат, сестра*, аналогично на *доведен син, дъщеря*. Тези форми, както и всички останали, свързани със сключването на втори брак, не функционират като обръщения в нито един от двата езика.

8. родители на съпрузи – *teściowie*

8.1. свекър, свекърва – *teść, teściowa*

8.2. тъст, тъща – *teść, teściowa*

В съвременния полски език за родителите на съпруга и на съпругата се използва едно и също наименование – *teść, teściowa*, за разлика от български език, където формите *тъст* и *тъща* се използват за назоваване на родителите на съпругата. Със същото значение се използвали *баба* и *дядо*, но в съвременния език тези две форми все по-рядко функционират като обръщение към родителите на съпруга, което всъщност се отнася и за формите *тъст* и *тъща*. За назоваване на родителите на съпруга служат лексемите *свекър* и *свекърва*, които обаче нямат адресативни функции. В миналото като обръщения към свекъра и свекървата са функционирали формите *тате* и *мамо*, докато днес тази функция е иззета от личните имена на съответните родители. В полския език обаче и днес формите *tato, tato* са основните адресативни форми, използвани по отношение на родителите на съпруга и съпругата. Регионално, като остарели форми в полския език съществуват *świekr* и *świekier* и *świekrowa*, но те почти нямат съвременна употреба и най-новите тълковни речници отбелязват само *świekra*, като остаряла форма със същото значение.

9. съпрузи на децата – *współmałżonkowie dzieci*

9.1. зет – *zięć*

В българския език думата означава както ‘съпруг на дъщеря по отношение на нейните родители и роднини’, така и ‘съпруг на сестра спрямо нейните сестри и братя’. Звателната форма *зетко*, за разлика от формата *снахо*, все още функционира като обръщение в рамките на семейната комуникация, макар употребата ѝ да е ограничена до ситуации, в които тъщата иска с шеговит тон да подчертае доброто си отношение към съпруга на нейната дъщеря. Най-вероятно това състояние е свързано с битувания в българската култура

стереотип на зетя, определящ го преди всичко като позитивен образ, показател за което е и фразеологизмът *зет като мед*.

В полския език *zięć* има само едно значение – ‘съпруг на дъщеря по отношение на нейните родители и роднини’. Съвременната му употреба е аналогична на състоянието в български език, като специфична е единствено употребата на множество хипокористични форми: *zięćsiuś, zięćsiuń, zięćsiunio*, докато в български е позната само формата *зетко*.

9.2. *snaха – synowa*

В българския език състоянието на термина *snaха* е аналогично на посоченото по-горе за *зет*, *snaха* означава както ‘жената на сина по отношение на родителите му’, така и ‘жената на брата по отношение на другите братя и сестри’. Речниците регистрират и остарелите вече форми *невяста*, *невеста*, които имат същите значения като *snaха* и допълнително могат да означават ‘омъжена жена, обикновено млада; булка’. Формата *булка* и хипокористичните *булчица*, *булче* имат две основни значения: ‘млада жена, обикновено в сватбено облекло при сключване на брак; младоженка, невяста’ и ‘омъжена жена; съпруга, невяста’, но функционира и като синоним на *snaха*. Всички изброени форми са функционирали като обръщения в семейна среда приблизително до средата на миналия век, за което свидетелстват фразеологизми като *думам ти дъще*, *сещай се snaхо* със значение ‘опосредстван намек за някакво задължение, опосредствана форма на забележка’, но постепенно започват да се схващат като остарели и в съвременния език нямат адресативна употреба.

В полския език терминът *synowa* служи за номиниране само на ‘жената на сина по отношение на родителите му’. Съвременните речници не регистрират форми с емоционална натовареност и подобно на български език той не функционира като обръщение в рамките на семейната комуникация.

10. дядо и баба – *dziadkowie*

10.1. дядо – *dziadek*

10.2. баба – *babka*

И в двата езика родителите на родителите се назовават с общи за цялото славянство лексеми *дядо*, *баба* за български и *dziadek*, *babka* за полски. Полските форми са загубили деминутивния си първоначално характер и функционират в съвременния език като неутрални, като на свой ред от тях се създават хипокористичните деривати *dziadzio*, *dziaduś*, *dziadzius*, *dziadunio*; *babcia*, *babunia*, *babusia*.

Неутралните някога *dziad* и *baba*, днес вече са излезли от кръга на роднинската терминология. *Uniwersalny słownik języka polskiego* (USJP 2003) регистрира лексемата *dziad* със значение ‘баща на бащата или майката’, но я квалифицира като остаряла. В съвременния език изразът е пейоративно натоварен и се използва за пренебрежително назоваване на мъж, спрямо когото адресантът храни лоши чувства, може да означава също ‘просяк’ или ‘старец клошар’.

По подобен начин се е променило и значението на думата *baba* – днес се използва като негативна характеристика на жена, която адресантът не обича или за назоваване на ‘жена, годеница, любовница’ или ‘търговка, прекупвачка, най-често такава, която докарва стоката си от село’ (USJP 2003).

Българският език е запазил като неутрални по-старите форми *дядо* и *баба*, като паралелно с тях във функцията на обръщения се срещат и хипокористичните *дядко*, *деденце*, *бабичка*, *бабче*. В някои региони на България като обръщения към бабата функционират формите *маминка*, *стара майка*.

11. внуци – *wnuki*

11.1. внук – *wnuk*

11.2. внучка – *wnuczka*

И в двата езика внуците се назовават с едни и същи форми *внук*, *внучка* – *wnuk*, *wnuczka*. Формата *wnuczek*, която по произход е деминутивна, в съвременния полски език функционира като неутрална, а като умалителни функционират формите *wniś*, *wnusio*, *wnucziś*, а за момичетата *wnusia*, *wnuczusia*, *wnuczunia*. Българският език и в този случай се оказва по-пестелив откъм емоционално натоварени форми, каквито са единствено хипокористичните *внуче* и *внученце*. Словообразователната структура на полската лексема *wnucze* е идентична с тази на българската форма *внуче*, но е характерна за книжовния език и не е хипокористична формация.

Представените дотук названия на роднински връзки са подчинени на специфични за семейните контакти етикетни норми. Преди всичко трябва да се отбележи, че форми като българските *тъсте*, *пастроко*, *мащехо* и полските *teściu*, *pasierbico*, *macocho* изразяват негативна оценка и могат да бъдат използвани единствено с цел обида на адресата. Аналогично в полския език особено пейоративно значение има изразът *macocha*. Стереотипът на злата мащеха, макар и не особено актуален в съвременното, е здраво вкоренен и в двете култури, което на езиково ниво се отразява в преносното значение на думата *мащеха* за български – ‘някой или нещо, от което не може да се очаква помощ, закрила, нищо добро’ (БАН: *мащеха*). В полския език фразеологизмът *ktoś od macochy* има значение ‘някой е третиран по-зле, отколкото заслужава, недооценяван е’, а *ktoś nie (jest) od macochy* означава ‘няма повод някой да бъде третиран зле’ (USJP: *macocha*, *macoszy*). Принципите на езиковия етикет изискват в комуникацията с некръвни роднини да се използват названията, използвани при комуникация със собствените родители и деца. Това правило е валидно и за назоваване на природените братя и сестри. Изключение прави *zet – zięć*, чието използване във функцията на адресативна форма не е свързано с изразяване на негативни емоции. И в двата езика като обръщения към зетя се използват и умалителни форми, за разлика от останалите названия на некръвни роднински връзки.

Езиковият етикет на семейните контакти изисква, или поне преферира, използването на умалителни форми при преки контакти в семейството. В

българския език обаче тези форми се използват почти наравно с основните, когато адресантите са представители на по-младото поколение в семейството. Хипокористичните форми се използват като обръщения преди всичко от и към деца. В полския език основните форми на роднинските названия по правило не се използват в непосредствена комуникация. Адресативните форми *matko*, *ojcze*, *siostro*, *bracie* са стилистично натоварени – имат възвишен и архаичен характер, а в определен контекст се използват шеговито. Използването на звателната форма *babko* се приема за неучтиво, но формата *dziadku* е напълно активна като обръщение към бащата на един от родителите, паралелно с формите *dziadziu* и *dziadziusi*.

При българските адресативни форми се наблюдава определена специфика, непозната на полски език – възрастните членове на семейството се обръщат към по-младите, използвайки в адресативна функция названията на собствените си позиции като членове на семейството: *Гладна ли си, мамо?* като въпрос, който майката отправя към дъщеря си. Това интересно за представителите на полската култура явление е сравнително слабо изследвано (Бонова 2017, Пашов 2005).

В адресативни форми посочените названия се използват в звателен падеж, като това е норма и за двата езика. Българският език, въпреки съвременния си аналитичен характер, е запазил старите звателни форми при названията на роднински връзки, използвани като обръщения: *майко*, *майче*, *бабо*, *дядо*, *како*. В полския език се наблюдава честа замяна на звателния падеж с именителен: *tato* и *tama*, *tatusiu* и *tatus*, *babciu* и *babcia*. Това явление става все по-широко, макар голяма част от представителите на полската култура да го смятат за недостатъчно учтиво. Но в случаите, в които роднинското название се реализира в речта съпътствано от прилагателно или местоимение, именителната форма не е възможна: *córeczko moja*, *kochany syneczku*.

В настоящото изследване представя само основни названия на степените на родство в българския и в полския език. Много от тях са общи за всички славянски езици. Българският език се отличава с по-отчетлив стремеж за изразяване на уважение към по-възрастния, представен в специалните форми за обръщения към по-голям брат или сестра и в използването на официална роднинска терминология във функция на обръщения в семейна среда. Полският език се отличава с функционирането на множество деминутивни форми във функцията на обръщения между членове на семейството. Представените тук форми на роднински наименования са само малка част от роднинската терминология в българския и в полския език, която трудно може да бъде определена като достатъчна за формулирането на съществени заключения, но пък може да послужи като инспирация за по-нататъшни изследвания в областта.

ЛИТЕРАТУРА // BIBLIOGRAPHY

- Андрейчин 2008:** Андрейчин Л. (ред.), *Български тълковен речник*, София: Народна просвета. **Andreychin 2008:** Andreychin L. (red.), *Balgarski talkoven rechnik*, Sofia: Narodna prosveta.
- БАН:** БАН *Речник на българския език*, Институт за български език, <http://ibl.bas.bg/rbe/> (посещение 07.04.2017 г.), **BAN:** BAN *Rechnik na balgarskiya ezik*, Institut za balgarski ezik.
- Бонова 2017:** Бонова С., *Красотата в обръщенията към деца // Красотата в културата на българи и сърби. Лепота у култури бугара и срба*, Велико Търново: Университетско издателство, с. 23–33. **Bonova 2017:** Bonova S., *Krasotata v obrashteniata kam detsa // Krasotata v kulturata na bylgari i sarbi. Lepota u kultury bugara i srba*, Veliko Tarnovo: Universitetsko izdatelstvo, s. 23–33.
- Вакарелски 1977:** Вакарелски Х., *Етнография на България*, София: Наука и изкуство, **Vakarelski 1977:** Vakarelski H., *Etnografia na Balgaria*, Sofia: Nauka i izkustvo.
- Георгиева, Московва, Радева 1969:** Георгиева Ив., Московва Д., Радева Л., *Въпросник за установяване на роднинските названия в страната*, **Georgieva, Moskovva, Radeva 1969:** Geogieva Iv., Moskovva D., Radeva L., *Vaprosnik za ustanovyavane na rodninskiye nazvaniya v stranata*, http://iztok-zapad.eu/uploads/materials/Bylgarska_ semejno_rodova_hronika.pdf (посещение 19 март 2017 г.)
- Колев 1987:** Колев Н., *Българска етнография*, София: Наука и изкуство. **Kolev 1987:** Kolev N., *Balgarska etnografia*, Sofia: Nauka i izkustvo.
- Пашов 2005:** Пашов П., *Българска граматика*, София: Хермес, **Pashov 2005:** Pashov P., *Balgarska gramatika*, Sofia: Hermes.
- Холиолчев, Младенов, Радева 2013:** Холиолчев Х., Младенов М., Радева Л., *Българска семейно-родова лексика. Енциклопедичен речник*, София: Изток Запад. **Holiolchev, Mladenov, Radeva 2013:** Holiolchev H., Mladenov M., Radeva L., *Balgarska smejno-rodova leksika. Enciklopedichen rechnik*, Sofia: Iztok Zapad.
- Цанков 1998:** Цанков К., *Речев етикет*, София: Народна просвета. **Tsankov 1998:** Sankov K., *Rechev etiket*, Sofia: Narodna prosveta
- Цонева 2014:** Цонева Г., *Родствена структура и роднинска терминология*, Онгъл бр. 8 / 2014. **Tsoneva 2014:** Tsneva G., *Rodstvena struktura i rodninska terminologiya*, Ongal br. 8 / 2014, <http://www.spisanie.ongal.net/> (посещение февруари 2017 г.)
- Handke 1995:** Handke K., *Polski język familijny. Opis zjawiska*, Warszawa: PWN.
- Handke 2008:** Handke K., *Socjologia języka*, Warszawa: PWN.
- Stępniaк-Minczewa 1998:** Stępniaк-Minczewa W., *Z terminologii pokrewieństwa. Relacja „starszy – młodszy” i jej odbicie w języku bułgarskim // Studia slawistyczne*, pod red. H. Mieczkowskiej i J. Kornhausera, Kraków, s. 49–55.
- Szymczak 1966:** Szymczak M., *Nazwy stopni pokrewieństwa i powinowactwa rodzinnego w historii i dialektach języka polskiego*, Warszawa: PWN.
- USJP 2003:** *Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, t. 1–4, Warszawa: PWN.